

Chybiony spektakl New Age w ruinach Majów – jak to się robi w Dzibilchaltun...

Ruiny Majów stają się cyklicznym przedmiotem zainteresowania ze strony ruchów New Age, a regularność ta, poza niestawnym końcem świata prorokowanym na zakończenie 13 *bak'tunu* w 2012 roku, dotyczy głównie powtarzalnych fenomenów astronomicznych, taktowanych cyklem roku zwrotnikowego. Najśłynniejszym przykładem newage'owych liturgii są *Fiesta del Sol* odprawiane pod piramidą K'uk'ulkana w Chichen Itza, gdzie tysiące religijnych turystów spotykają się w dni równonocy wiosennych adorować światło i cień, układające się w postać zstępującego na Ziemię Węża – fenomen możliwy do zaobserwowania również i w wiele innych dni. Drugim z obiektów niezdrowego zainteresowania New Age jest Świątynia Siedmiu Lalek, w Dzibilchaltun, na północnym-zachodzie półwyspu Jukatan.

Figure 1 – Struktura Sub-1 w Dzibilchaltun, zwana Świątynią Siedmiu Lalek (fot: P.A. Trześniowski 2021).

Dzibilchaltun

Dzibilchaltun (oryginalnie: *Holtun Chable*) to jedno z najbardziej rozległych i niewątpliwie najstarszych miast na północnych Nizinach Majów i w Mesoameryce, sięgające korzeniami świtu cywilizacji Majów u zarania okresu środkowo-preklasycznego (tak naprawdę najstarsze jest Komchen,

które początkowo mogło być nawet konkurencją i weszło w skład Dzibilchaltun dopiero w późniejszym okresie). W epoce klasycznej Dzibilchaltun było ważnym ośrodkiem zarządzającym produkcją i dystrybucją soli na północy półwyspu Jukatan (o roli soli w świecie Majów więcej w artykule: [Atz'aam – kryptowaluta Majów: archeologia podwodna na wybrzeżu Belize](#)), dziś stanowisko archeologiczne Dzibilchaltun leży kilkanaście kilometrów na północ od Merida, stolicy stanu Yucatan, zbudowanej na gruzach majańskiego ośrodka T'ho.

Figure 2 – Cenote Xlakah w Dzibilchaltun ma 46 m głębokości, jest też sercem systemu jaskiniowego, który ciągnie się ponad kilometr. Z Cenoty Xlakah wydobyto bogatą kolekcję artefaktów, a w jednej z bocznych ścian odkryto pochówki (fot: P.A. Trzeźniowski 2021).

Szpiedzy, agenci, nurkowanie jaskiniowe... – wykopaliska w Dzibilchaltun

Od 1942 r. badania archeologiczne w Dzibilchaltun prowadził Edward Wyllys Andrews IV. Potrwały kilka dekad, a dzięki ciągłemu zapisowi stratygraficznemu – Dzibilchaltun było zamieszkane praktycznie bez ustanku po czasy aż po konkwistę, pozwoliły na kalibrację datowań względnych dla północnej części półwyspu Jukatan na podstawie ceramiki. Wyllys Andrews IV, agent CIA oraz weteran US Navy, zaangażował w Dzibilchaltun parę najlepszych kryptologów NSA, którzy podjęli próbę rozszyfrowania pisma Majów, uznawanego obecnie za najbardziej skomplikowane w znanych dziejach Ziemi. W znajdującej się w centralnej części Dzibilchaltun Cenote Xlakah zaimprovizował pierwsze jaskiniowe badania podwodne w Mezoameryce, które, oprócz pierwszego zaraportowanego przypadku zabłądzenia pod stropem, zakończyły się poważnym przypadkiem choroby dekompresyjnej i ewakuacją nurków do bazy US Navy na Florydzie.

Figure 3 – Świątynia Siedmiu Lalek i szczegóły platformy, po prawej stronie resztki późnoklasycznej piramidy (fot: P.A. Trzeźniowski 2021).

Świątynia Siedmiu Lalek

Jednym z najbardziej spektakularnych rezultatów wykopaliisk archeologicznych w Dzibilchaltun było odsłonięcie wczesnoklasycznej świątyni, którą odkryto wewnątrz późnoklasycznej piramidy 1. Przy okazji natknięto się tam na ślady najstarszych „wykopaliisk archeologicznych” w Mezoameryce – postklasyczni Majowie wykopali bowiem tunel w ścianie piramidy, by dostać się do najstarszego budynku, w którym zdeponowali ofiarę w postaci siedmiu glinianych figurek, raczej niezbyt wyszukanych w formie – Świątynia Siedmiu Lalek... Późnoklasyczną piramidę rozebrano w trakcie wykopaliisk, by odsłonić wczesnoklasyczną budowlę, zaś struktura 1-sub zwana Świątynią Siedmiu Lalek stała się później celem pielgrzymek łowców ezoterycznych tajemnic.

Świątynia Siedmiu Lalek spopularyzowana została dzięki fotografiom, prezentującym budynek w kontrze na tle słonecznego dysku. Umieszczoną na wysokiej, trapezoidalnej platformie budowlę o prostych ścianach zwieńczonych szerokim gzymsem i płaskim dachu miał grzebień, zdołała konstrukcja w formie ściętego ostrosłupa, co budzi skojarzenia ze słynnym grobowcem Rosalila w odległym Copan (Honduras). Na gzymse widnieją osiem kamiennych form, stanowiących w przeszłości stelaże dla stiukowych masek. Stylizowane maski zdawały się zdobić również rogi platformy. Prostokątną strukturę charakteryzuje czwórka portali, wydających się być zorientowanymi na kierunki kardynalne. Portale na osi wschód-zachód flankują pary okien – element mocno niecodzienny w architekturze Majów. Wszystko to nadaje budowli dość groteskowego wyglądu, wyrывая ją z tła majańskiego miasta. W budowie aury tajemniczości pomaga również pozorne

odsunięcie kompleksu od centrum Dzibilchaltun – Świątynię Siedmiu Lalek łączy z nim *sacbé 1*, droga o długości około sześciuset metrów.

Clemency C. Coggins i David R. Drucker w 1988 roku ogłosili grupę Świątyni Siedmiu Lalek wraz ze stelą 3 i odległą świątynią 66 w Dzibilchaltun obserwatorium ekwinokcjów, jednak, jak pokazują bardziej precyzyjne badania archaeoastronomiczne oraz chłodna separacja interpretacji od danych, był to efekt raczej implikowanych kulturowo przypuszczeń.

Figure 4 – Stela 8 na radialnej platformie 12, znajdująca się na *sacbé 1* 130 m od Świątyni Siedmiu Lalek w Dzibilchaltun (fot: P.A. Trzeźniowski 2021).

Ekwinokcja w Dzibilchaltun – kabaret New Age chybiony o kilka metrów

Rokrocznie kilka tysięcy ezoturystów ściąga do Dzibilchaltun w dzień równonocy wiosennej zaznać widoku Słońca wchodzącego w bramie i oknach Świątyni Siedmiu Lalek. Pielgrzymom nie przeszkadza fakt, że orientacja świątyni przesunięta jest o 1° od kierunków kardynalnych i nie odpowiada wschodom i zachodom Słońca w dni równonocy wiosennych ni jesiennych. Świątynia Siedmiu Lalek wita turystów z daleka, widniejąc na końcu długiej drogi. O 130 m przed świątynią, na małej, radialnej platformie 12 przeży się stela 3. Tak droga, jak i stela miały stanowić elementy celownicze majańskiego systemu obserwacji fenomenów solarnych. Droga odchylona jest jednak od osi wschód-zachód $1^\circ 40'$, jej oś zatem chybia centrum Świątyni Siedmiu Lalek o kilka metrów na północ. Co bystrzejsi pielgrzymi mogliby poczuć się zaniepokojeni, iż linia, wzdłuż której dokonywane są celebacje Słońca wschodzącego w równonoc przez portal Świątyni Siedmiu Lalek przebiega na południe od osi *sacbé 1* i nie jest do niej równoległa, chybia też kilka metrów wspomnianą stelę 3. Czy komuś to przeszkadza?

Figure 5 – Centralna oś Świątyni Siedmiu Lalek nie zgadza się z osią *sacbe* 1 (fot: P.A. Trzeźniowski 2021).

Nauka kontra religia – co zatem tak naprawdę obserwowano ze Świątyni Siedmiu Lalek w Dzibilchaltun?

Astronomiczna orientacja Świątyni Siedmiu Lalek była najprawdopodobniej zwrócona na zachód nie na wschód, zaś przesunięcie jej osi symetrii o 1° od kierunków kardynalnych czyniło celem raczej dni ćwiartek roku (**dajcie mi proszę dobre słowo na to!**) niż całkowicie niepraktycznych dla Majów ekwinoksjów (vide artykuł: [Grupy E nie służyły obserwacjom równonocy – kilka słów o architekturze i archeoastronomii Majów](#)). Precyzyjnym pomiarom służyć miały okna umieszczone naprzeciwko w ścianie wschodniej i zachodniej oraz światło Słońca, które w dni ćwiartek roku o zachodzie miało przechodzić przez świątynię na wylot. Ivan Šprajc opublikował wyniki badań w tej materii jeszcze w 1995 roku, ezoteryczne festiwale wiosennych równonocy trwają jednak do dziś. Ćwiartki roku to również jeszcze nie wszystko...

Wśród turystów odwiedzających Dzibilchaltun mało kto dzisiaj zdaje sobie sprawę, że grupa Świątyni Siedmiu Lalek ma funkcjonalną i architektoniczną siostrę, dostrzeżoną jeszcze przez Coggins i Druckera. To grupa Świątyni 66, położona daleko na zachód, po drugiej stronie centralnego placu Dzibilchaltun, na końcu *sacbé* 2, mającej aż 1283 m długości. Świątynię Siedmiu Lalek i Świątynię 66 łączy azymut $273^\circ 50'$. Na linii tej leżą również struktury 2, 6, 7, ale przede wszystkim platforma 12 z nieodżałowaną stelą 3, która jak najbardziej mogła być szczyrbinką, ale nie dla równonocy! Ivan Šprajc zauważył, że około AD 700 Słońce zachodziło za strukturą 66, obserwowaną ze Świątyni Siedmiu Lalek 29 III i 15 IX, czyli 58 dni przed pierwszym przejściem zenitalnym Słońca nad Dzibilchaltun (26 V) i tyleż samo po drugim (19 VII). Odstęp ten odpowiada mniej więcej trzem

uinalom (60 dni), podczas gdy odległość między przejściami zenitalnymi wynosi dla Dzibilchaltun 54 dni. Ponieważ Majowie nie stosowali interkalacji, aby synchronizować swoje lata kalendarzowe z latami tropikalnymi, być może Świątynia Siedmiu Lalek i odległa o jakieś 2,2 km od niej struktura 66 służyły w Dzibilchaltun do alarmowania o nadchodzących przejściach zenitalnych. Ta interpretacja pozostaje jednak spekulatywna, gdyż, jak dodaje Šprajc: *sacbé* 1 i *sacbé* 2 nie są współosiowe ani nawet równoległe, być może dlatego właśnie świątynia 66 i Świątynia Siedmiu Lalek stoją na wysokich platformach?

Figure 6 – Stela 3 i platforma 12 leżą na północ od centralnej osi Świątyni Siedmiu Lalek w Dzibilchaltun (fot: P.A. Trzeźniowski 2021).

Przemek A. Trzeźniowski 13.0.9.1.19 7 Kawak 17 Mak

Bibliografia:

Coggins, Clemency C. & David R. Drucker (1988) *The Observatory at Dzibilchaltun. In New Directions in American Archaeoastronomy* (in:) Anthony F. Aveni (ed.) *Proceedings of the 46th International Congress of Americanists*, s. 17-56. BAR International Series 454. BAR Publishing, Oxford.

Sánchez Nava, Pedro Francisco & Ivan Šprajc (2015) *Orientaciones astronómicas en la arquitectura Maya de las tierras bajas*. Instituto Nacional de Antropología e Historia, Mexico City.

Šprajc, Ivan (2021) *Equinoctial Sun and Astronomical Alignments in Mesoamerican Architecture: Fiction & Fact*, "Ancient Mesoamerica", Cambridge University Press, s. 1-17. [doi:10.1017/S0956536121000419](https://doi.org/10.1017/S0956536121000419)

Šprajc, Ivan (1995) *El Satunsat de Oxkintok y la Estructura 1-sub de Dzibilchaltun: unos apuntes arqueoastronomicos* (in:) *Memorias de Segundo Congreso Internacional de Mayistas*. s. 585-600. Universidad Nacional Autónoma de México, Mexico City

Šprajc, Ivan & Pedro Francisco Sánchez Nava (2013) *Equinoxes in Mesoamerican architectural alignments: prehispanic reality or modern myth?* (in:) Ivan Šprajc & Peter Pehani *Ancient cosmologies and modern prophets: Proceedings of the 20th Conference of the European Society for Astronomy in Culture*, s. 319-337, Slovene Anthropological Society.

Šprajc, Ivan & Pedro Francisco Sánchez Nava (2018) *El Sol en Chichén Itzá y Dzibilchaltún: La supuesta importancia de los equinoccios en Mesoamérica*. "Arqueología Mexicana" 25(149), s. 26-31.

Trzeźniowski, Przemek A. (2018) *Podwodne jaskinie południowej Mezoameryki jako przejścia do Zaświatów. Problematyka metodologii i interpretacji w jaskiniowej archeologii podwodnej*. (thesis) Uniwersytet Warszawski.

Wyllys Andrews IV, Edward (1960) *Excavations at Dzibilchaltun, Northwestern Yucatan, Mexico*, „Proceedings of the American Philosophical Society” 104(3), s. 254-265.

Wyllys Andrews IV, Edward (1968) *Dzibilchaltun: A Northern Maya Metropolis*, „Archaeology” 21(1), s. 36-47.

Wyllys Andrews IV, Edward & Edward Wyllys Andrews V (1980) *Excavations at Dzibilchaltun, Yucatan, Mexico*. Middle American Research Institute Publication 48. Tulane University, New Orleans.

Wyllys Andrews V, Edward (1981) *Dzibilchaltun* (in:) Jeremy A. Sabloff (ed.) *Supplement to the Handbook of Middle American Indians – Archaeology*, s. 313-341. University of Texas Press, Austin

Figure 7 - *Sacbe 1 i Świątynia Siedmiu Lalek w Dzibilchaltun* (fot: P.A. Trzeźniowski 2021).